

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА УМОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

23 травня 2017 року Петром Порошенком підписано Закон України Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. Основна його мета та завдання забезпечення рівних прав та можливостей доступу до освітніх послуг всіх без виключення осіб, незалежно від статі, стану здоров'я, расової приналежності, майнового стану. Зокрема в статті 23 зазначено, що: «Особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади» [2].

Мета прийняття такого законодавчого документа продиктована вимогами сучасного цивілізованого світу в напрямку зміни ставлення та сприймання осіб з інвалідністю. На зміну спеціалізованим навчальним закладам інтернатного типу мають створитись по Україні інклюзивні класи. В пункті 2 статті 23 Закону України про освіту зазначено: «Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство. Психолого-педагогічна, корекційно-розвиткова та інша допомога особам з особливими освітніми потребами в системі освіти надається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з урахуванням їхніх потреб, визначених в індивідуальній програмі розвитку особи з особливими освітніми потребами» [2].

Створюючи такий простір соціальної взаємодії для дітей з особливими потребами виконується декілька важливих стратегічних завдань: відбувається розширення кола дитячого спілкування; формується толерантне ставлення та толерантні взаємостосунки в суспільстві, пришвидшуються процеси адаптації та ін. Позитивний досвід запровадження такого типу навчання підтверджений у низці Європейських країн, у Литві 90% дітей із особливими потребами навчаються у загальноосвітніх закладах, у Польщі – 42%, в Словаччині – 42%, в Угорщині 57%, в Італії – 99%, в Норвегії – 90%, у Франції – 25 % [1]. Хоч навчання особливих дітей відбувається в межах загальноосвітніх шкіл, воно організоване за спеціальними програмами, які відповідають індивідуальним потребам. Окрім вчителя до освітнього процесу залучаються помічники, фахівці, завдання яких, максимально оптимізувати процеси взаємодії учасників освітнього середовища.

В Україні до інклюзивної освіти залучено лише 7 % дітей із особливими потребами [1]. Також слід зауважити, що досвід реалізації таких ініціатив є не завжди позитивним. Перебування особливих дітей у класі із своїми ровесниками є важливою, але недостатньою умовою ефективної організації освітньої взаємодії. Повноцінне навчання, гармонійна соціалізація, індивідуальний розвиток дітей з особливими потребами може здійснюватися при виконанні ряду необхідних умов: врахування психофізіологічних та психічних особливостей дитини; професійна

компетентність педагогів; наявність матеріально-технічного забезпечення; присутність фахівців, які стають помічниками та посередниками у спілкуванні та взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Прийнятий Закон декларує права дітей з особливими потребами, але кроки його реалізація та втілення є непрописаними та нерозробленими. Щонайперше постає питання про міру порушення, яке є допустимим до середовища нормальних дітей. Мова звичайно йде лише про форми важких психічних порушень. Перебування дітей із такими захворюваннями у межах традиційної школи має подвійний негативний наслідок: поглиблення інклюзії самої дитини; повна дезорганізація навчання для нормальних дітей. Освіта таких дітей має відбуватись у спеціалізованих закладах, де вони б паралельно отримували професійні навички, які під силу їх інтелектуальній спроможності. Вирішення питання межі інклюзії можливе через створення класифікації психічних порушень. До вирішення цього питання мають бути задіяні медики, психологи, педагоги, фахівці, які мають досвід роботи з такими дітьми.

Нерідко спостерігається явище, коли батьки інклюзивних дітей відмовляються визнати захворювання своїх нащадків, вони ігнорують діагнози та рекомендації фахівців. Настояючи на некомпетентності психолого-медико-педагогічних комісій, переконані в тому, що їхня дитина є геніальною, а її неуспішність пов'язана із неадекватним освітнім середовищем. Тим самим вони позбавляють своїх дітей права на освіту, так як в спеціалізованих закладах для дітей з особливими видами порушень організовується комплексна кваліфікована допомога, яка в звичайних школах відсутня.

Для запровадження інклюзивної освіти необхідна попередня підготовка матеріально-технічної бази навчальних закладів, розробка схем фінансування, створення методичного забезпечення для роботи із дітьми залежно від виду інклюзії. Присутність інклюзивної дитини в класі вимагає додаткових фінансових витрат (в класі не має бути більше 10-15 осіб, для допомоги вчителю має бути присутній асистент). В сучасному законодавстві не прописано чіткі шляхи фінансування таких витрат, а ситуація ускладнилась адміністративною реформою. Відповідно до існуючих обставин, фінансування шкіл здійснюється із місцевих бюджетів. При цьому особливо гостро постає проблема для територій сіл, де немає зайвих коштів та загалом відсутні фахівці відповідної кваліфікації, які здатні допомогти вчителю в організації інклюзивного навчання. Враховуючи вище викладене, спостерігається тенденція до понаднормового навантаження педагогів та примушування їх до волонтерської діяльності в напрямку інклюзивної освіти.

У 2017 році із державного бюджету на профільні програми для організації інклюзивного навчання було виділено 210 млн. грн., за офіційними даними це 23 тис. грн. для кожної дитини (кошти розраховані на 9 130 осіб, в Україні більше 56 000 осіб потребують інклюзивної освіти) на гаряче харчування в межах навчального закладу, транспорт, додаткове вивчення шкільних предметів та заняття у творчих гуртках [1]. Кошти на асистентів, підвищення кваліфікації педагогів, методичні розробки і т. ін. не передбачені.

Масовому запровадженню практики інклюзивної освіти має передувати системна розробка фахівцями методичних матеріалів, які стосуються організації навчання за окремими навчальними предметами. На сьогодні існує комплекс таких методичних розробок для спеціалізованих шкіл. Проте їх пряме застосування у звичайній школі недоречно і неефективне.

Ще однією перешкодою до успішного запровадження інклюзивної освіти є ставлення суспільства до дітей з особливими потребами. Воно часто

має два полярних значення, які в обох випадках є деструктивними – таких дітей, або жаліють, надмірно акцентують увагу, або сприймають агресивно та нетерпимо (часто такі прояви агресії є прихованими). Натомість до дітей з особливими потребами треба ставитись як до рівних, лише за таких умов вони себе відчують повноцінними учасниками суспільства.

По при запровадженні інклюзивної освіти не слід відмовлятися від практики функціонування спеціалізованих шкіл та не руйнувати існуючу там налагоджену освітню систему. Не кожна дитина із порушеннями може адекватно реалізувати потребу у навчанні в межах звичайної школи. У спеціалізованих школах створені спеціальні умови та працюють групи фахівців, завдяки чому освітні послуги доповнюються лікувальними, реабілітаційними, корекційними та психологічними.

Запровадження інклюзивної освіти є важливим кроком на шляху гуманізації, демократизації суспільства, встановлення прав рівності, плекання толерантності та подолання дискримінації. Проте правове декларування та проголошення права не вирішує проблеми само по собі. Ефективне запровадження позитивних змін потребує детального та всебічного аналізу, розробки комплексу тактичних та методичних розробок, які на фінансовому, управлінському, організаційному та психологічному рівнях забезпечать повноту реалізації запропонованого.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корнієнко Д. Інклюзивна освіта в Україні: «Той мурує, той руйнує...» [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/life/_inklyuzivna-osvita-v-ukrayini-toj-muruje-toj-rujnuje/818388

2. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2053-19>

УДК 316.48+347.965.42:349.3

Гнасевич Н. В.

*к. філос. н., доцент кафедри філософії та політології
Тернопільський національний економічний університет*

Рудакевич О. М.

*к. філос. н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільський національний економічний університет*

ЕТИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СУБСИДАРНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ: В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

У законодавстві держави Україна з питань соціального захисту та соціального забезпечення серед засадничих принципів, на яких ґрунтується це законодавство, названо принцип субсидарності (допоміжності). Цей принцип, хоч і не є власне католицьким, проте дістав класичне визначення